

Дубовик В.В.

викладач

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

СТАН ВИКЛАДАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛІНІЙНОЇ АЛГЕБРИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В КІНЦІ XVIII – В СЕРЕДИНІ XIX СТ.

В сьогоденні дисципліна лінійна алгебра займає одне з ключових місць у підготовці майбутніх учителів математики в педагогічних університетах. Сформувалася вона, пройшовши довгий і складний шлях, починаючи із викладання в університетах України окремих тем, які зустрічаються в сучасному курсі лінійної алгебри.

Загалом лінійна алгебра – розділ алгебри, що вивчає векторні (лінійні) простори, лінійні оператори (лінійні відображення), лінійні, білінійні та квадратичні функції (функціонали, або форми) на векторних просторах. Історично першим розділом лінійної алгебри була теорія лінійних рівнянь (алгебраїчних) [2].

Розвиток математики, як і інших наук наприкінці XVIII – в середині XIX ст. переважно зосереджувався у тогочасних вищих навчальних закладах. Важливим центром науки і культури на території України був Львівський університет, заснований ще у 1661 році. Математика в університеті викладалася як окремий предмет, а курс складався із арифметики, геометрії та деяких розділів прикладної математики. Проте як і у Києво-Могилянській академії, нажаль, не збереглося відомостей, які саме знання з математики отримували учні цих навчальних закладів, але скоріше за все вони були елементарними і носили здебільшого прикладний характер [1].

Ситуація змінилась, коли в 1805 році з ініціативи інтелігенції та за підтримки заможних людей було засновано Харківський університет. Його першим викладачем став Тимофій Федорович Осиповський. Викладання такої дисципліни як алгебра, яка містила елементи сучасної лінійної алгебри,

здійснювалося за його підручником «Курс математики». Даний курс складався з трьох томів:

- «Загальна і часткова арифметика»;
- «Геометрія, прямолінійна і сферична тригонометрія і введення в криволінійну геометрію»;
- «Невизначена аналітика і теорія функцій».

Перший том був опублікований у 1801 році і складався із двох частин. Друга частина першого тому, яка названа автором «Загальна арифметика і алгебра», на перший погляд здається скороченим курсом «Загальної арифметики» Ейлера, оскільки навчальний матеріал обхвачує весь алгебраїчний матеріал, що міститься в підручнику Ейлера. Разом із тим Тимофій Федорович вносить ряд змін і доповнень, багато в чому розширюючи рамки підручника Ейлера. Осиповський вводить нові розділи і намагається зробити доведення більш строгими. Вперше на теренах України почали вивчати лінійні та квадратні рівняння. Вводилися поняття про комплексні («неможливі») числа [4].

Новий підхід у розвиток лінійної алгебри як навчальної дисципліни відбувся із відкриттям у 1834 році Імператорського університету Святого Володимира, де професор М. А. Дяченко почав читати студентам курси алгебраїчного аналізу. Паралельно, починаючи із 60-х років в Харківському університеті професор Д. М. Деларю читає студентам курс вищої алгебри. Курси обох дисциплін склалися із тем, які зустрічаються і в програмі сучасної лінійної алгебри:

- лінійні та квадратні рівняння, рівняння третього та четвертого степенів, системи лінійних рівнянь;
- поняття визначників;
- властивості визначників [3].

Отже, незважаючи на складне політичне та соціально-економічне становище України наприкінці XVII – початку XIX ст., стан викладання деяких розділів лінійної алгебри був на досить високому рівні, а праці викладачів та

випускників перших університетів України безсумнівно сприяли розвитку лінійної алгебри в подальшому і формуванню дисципліни зокрема.

Використана література

1. Бевз В.Г. Практикум з історії математики: Навчальний посібник для студентів фізико-математичних факультетів педагогічних університетів. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 311 с.
2. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://esu.com.ua/>
3. История Университета св. Владимира / М. Ф. Владимірський-Буданов. — Киев: Типографія Імператорського університету св. Володимира, 1884. — Т. I: Университет св. Владимира в царствование императора Николая Павловича. — 674 с.
4. Осиповский Т.Ф. Курс математики, Том I: Загальна і часткова арифметика. – СПб.: Типографія Імператорской Академии Наук, 1801 р. –361 с.